

הלבבות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמאה לטהורה; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדשה; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא לאכל כרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל פלאי הפרם; (כז) שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשמות יין נסף. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלבבות מאכלות אסורות פרק א

א. מצות עשה הן הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחייה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר לאכלן שנאמר "והבדלתם בין-הבהמה הטהורה, לטמאה, ובין-העוף הטמא, לטהור" (ויקרא כ, כה), "ובין החיה, הנאכלת, ובין החיה, אשר לא תאכל" (ויקרא יא, מז).

ב. סימני בהמה וחייה נתפרשו בתורה, והם שני סימנין: "מפרסת פרסה", ו"מעלת גרה" (ויקרא יא, ג; דברים יד, ו) עד שיהיו שניהם. וכל בהמה וחייה שהיא מעלת גרה, אין לה שנים בלחי העליון. וכל בהמה שהיא מעלת גרה, הרי היא מפרסת פרסה חוץ מן הגמל; וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה, הרי היא מעלת גרה חוץ מן החזיר.

ג. לפיכך המוצא בהמה במדבר ואינו מפירה, ומצאה חתוכת הפרסות בודק בפיה: אם אין לה שנים למעלה, בידוע שהיא טהורה והוא, שיפיר גמל. מצא בהמה שפיה חתוך בודק בפרסותיה: אם היא שסועה, טהורה והוא, שיפיר חזיר.

ד. מצא פיה חתוך, ורגליה חתוכות בודק בה אחר שישחטנה בכנפי העקץ: אם מצא בשרה שם מהלך שתי וערב, טהורה והוא שיפיר ערוד, שכן הוא בשרו מהלך שתי וערב.

ה. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה אף על פי שאינו מפריס פרסה, ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס או חמור לכל דבר הרי זה מותר באכילה. במה דברים אמורים, בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעברת בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר כרוך אחריה אף על פי שהוא יונק ממנה הרי זה ספק, ואסור באכילה: שמא מן הטמאה נלד, ונכרך אחר הטהורה.

ו. בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אף על פי שהוא מפריס פרסה, ומעלה גרה, והרי הוא כמין שור לכל דבר, או כמין שה הרי זה אסור באכילה: שהגדל מן הטמא, טמא; והגדל מן הטהור, טהור. לפיכך דג טמא הנמצא במעי דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במעי דג טמא, מתר לפי שאינו גדוליו, אלא בלעו.

ז. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה שני גבין, ושתי שדרות אסורה באכילה; וזו היא "השסועה" שנאמרה בתורה שנאמר "אך את-זה לא תאכלו, ממעלי הגרה, וממפריסי הפרסה, השסועה" (דברים יד, ז), כלומר בריה שנלדה שסועה לשתי בהמות. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף אף על פי שהוא עוף טהור, הרי זה אסור באכילה: לא התר מן הנמצא בבהמה, אלא מה שיש לו פרסה.

ח. אין לך בכל בהמה וחייה שבעולם שמתר באכילה, חוץ מעשרת המינים המנויין בתורה: שלושה מיני בהמה והן שור, שה, ועז; ושבעת מיני חיה איל, וצבי, ויחמור, ואקו, ודישון, ותאו, וזמר. הן ומיניהן כגון שור הבר והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינים ומיניהן, מעלי גרה ומפריסי פרסה; לפיכך מי שהוא מכירן, אינו צריך לבדק לא בפה ולא ברגלים.

ט. אף על פי שכלן מתרין באכילה, צריכין אנו להבדיל בין בהמה טהורה וחייה טהורה: שהחיה חלבה מתר, ודמה טעון פסוי; והבהמה הטהורה חלבה בכרת, ואין דמה טעון פסוי. וסימני חיה, מפי השמועה הן.

י. כל מין שהוא מפריס פרסה, ומעלה גרה, ויש לו קרניים מפצלות כגון האיל הרי זו חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו מפצלות אם היו קרניו פרוכות פקרני השור, וחדוקות פקרני העז, ויהיה החדק מבלע בהן, וחדורות פקרני הצבי הרי זו חיה טהורה: עד שיהיו בקרנים שלושה סימנים אלו פרוכות, וחדוקות, וחדורות.

יא. במה דברים אמורים, במין שאינו מכיר; אבל שבעת מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן אפלו לא מצא לו קרנים הרי זה אוכל חלבו, וחיב לכסות דמו.

יב. שור הבר, מין בהמה הוא; והקדש אף על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי הוא חיה. וכל שישתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו.

יג. כלאים הבא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא הנקרא כוי חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.

יד. סימני עוף טהור, לא נתפרשו מן התורה; אלא מנה מינים טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מתרין. והמינים האסורין, ארבעה ועשרים מין; ואלו הן: (א) נשר; (ב) פרס; (ג) עזניה; (ד) דאה, והיא "הראה" (דברים יד, ג) האמורה במשנה תורה; (ה) ואיה, והיא "הדיה" (שם) האמורה במשנה תורה; (ו) ומין האיה, שכן כתוב בה "למינה" (ויקרא יא, יד) מכלל שהן שני מינים; (ז) ועורב; (ח) וזרזיר, שכן נאמר בעורב "למינו" (ויקרא יא, טו; דברים יד, יד) להביא את הזרזיר; (ט) ויענה; (י) ותחמס; (יא)

וְשַׁחַף; (יב) וְנֶץ; (יג) וְשִׁרְנִיקָא, וְהוּא מִין הַנֶּץ שֶׁפֶן כְּתוּב בּוֹ
"לְמִינֵהוּ" (ויקרא יא, טז; דברים יד, טו); (יד) וְכוּס; (טו) וְשֶׁלֶךְ; (טז)
וְיִנְשׁוּף; (יז) וְתִנְשֻׁמַּת; (יח) וְקָאֵת; (יט) וְרָחַם; (כ) חֲסִידָה; (כא)
הָאֲנָפָה; (כב) וּמִין הָאֲנָפָה, שֶׁפֶן נֹאמָר בָּהּ "לְמִינָהּ" (ויקרא יא, יט;
דברים יד, יח); (כג) הַדּוּכִיפֶת; (כד) וְהַעֲטִלָּה. הָרִי אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים.

טו. כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֱלוֹ וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן הָרִי זֶה אוֹכֵל כָּל
עוֹף שְׂאִינוֹ מֵהֶן, וְאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה; וְעוֹף טָהוֹר, נֹאכֵל בְּמִסְרַת
וְהוּא, שִׁיְהִיָּה דְּבָר פָּשׁוּט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁזֶה עוֹף טָהוֹר. וְנֹאמָן
צִיד לּוֹמֵר, עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצִּיד וְהוּא, שֶׁהִחֲזֵק אוֹתוֹ צִיד
שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֱלוֹ וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן.

טז. מִי שְׂאִינוֹ מְכִירָן, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ שְׁמוֹתֵיהֶן בּוֹדֵק בְּסִימָנֵין אֱלוֹ
שֶׁנִּתְּנוּ חֻכָּמִים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דוֹרֵס וְאוֹכֵל, בִּידוּעַ שֶׁהוּא מֵאֱלוֹ
הַמִּינֵין וְטָמֵא. וְשְׂאִינוֹ דוֹרֵס וְאוֹכֵל אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְׁלוּשָׁה
סִימָנֵין אֱלוֹ, הָרִי זֶה עוֹף טָהוֹר; וְאֱלוֹ הֵן אֶצְבַּע יְתָרָה, אוֹ זָפֶק
וְהִיא הַמְּרָאָה, אוֹ שִׁיְהִיָּה קֶרֶקֶבְנוֹ נִקְלָף בִּיד.

יז. לְפִי שְׂאִין בְּכָל אֱלוֹ הַמִּינֵין הָאֲסוּרִין מִין שְׂאִינוֹ דוֹרֵס, וְיֵשׁ
בּוֹ אֶחָד מִשְׁלוּשָׁה סִימָנֵין אֱלוֹ, חוּץ מִפֶּרֶס וְעִזְנִיָּה; וּפֶרֶס וְעִזְנִיָּה
אֵינָן מְצוּיִין בִּישׁוּב, אֲלֹא בְּמַדְבָּרוֹת אֵי הֵם הִרְחוּקוֹת עַד מְאֹד
שֶׁהֵן סוֹף הַיִּשׁוּב.

יח. הִיָּה הַקֶּרֶקֶבֶן נִקְלָף בְּסַפִּין, וְאִינוֹ נִקְלָף בִּיד, וְאֵין בּוֹ סִימָן
אַחֵר אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דוֹרֵס, הָרִי זֶה סַפֵּק; הִיָּה חֲזֵק וְדַבָּק,
וְהַנִּיחוֹ בְּשִׁמְשׁ וְנִתְרַפָּה, וְנִקְלָף בִּיד הָרִי זֶה מִתָּר.

יט. אָמְרוּ הַגָּאוֹנִים, שֶׁמִּסְרַת בִּידֵיהֶם שְׂאִין מוֹרִין לְהִתִּיר עוֹף
הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד, אֲלֹא אִם כֵּן הִיָּה אוֹתוֹ סִימָן שִׁיְקָלָף קֶרֶקֶבְנוֹ
בִּיד; אָבֵל אִם אִינוֹ נִקְלָף בִּיד אֶף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ זָפֶק אוֹ אֶצְבַּע
יְתָרָה, מַעוֹלָם לֹא הִתִּירוּהוּ.

כ. כָּל עוֹף שֶׁחֹלֵק אֶת רִגְלָיו כְּשִׁמּוֹתֵחִין לוֹ חוּט, שְׁתֵּים לְכָאן
וּשְׁתֵּים לְכָאן, אוֹ שֶׁקוֹלֵט מִן הָאֲוִיר, וְאוֹכֵל בְּאֲוִיר הָרִי זֶה דוֹרֵס
וְטָמֵא. וְכָל הַשּׁוֹכֵן עִם הַטְּמָאִים, וְנִדְמָה לָהֶם הָרִי זֶה טָמֵא.

כא. מִינֵי חֲגָבִים שֶׁהִתִּירָה תוֹרָה, שְׁמוֹנָה; וְאֱלוֹ הֵן: (א) חֲגָב;
(ב) וּמִין חֲגָב, וְהִיא הַדְּבַנִּית; (ג) חֲרָגוֹל; (ד) וּמִין חֲרָגוֹל, וְהִיא
עֶצְרוֹנִיָּא; (ה) אֲרָבָה; (ו) וּמִין אֲרָבָה, וְהִיא צִפְרַת כְּרָמִים; (ז)
סִלְעָם; (ח) וּמִין סִלְעָם, וְהִיא יוֹחֲנָה יְרוּשְׁלָמִית.

כב. מִי שֶׁהוּא בָּקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, אוֹכֵל; וְהַצִּיד נֹאמָן עָלֵיהֶן,
כְּעוֹף. וּמִי שְׂאִינוֹ בָּקִי, בּוֹדֵק בְּסִימָנֵין; וּשְׁלוּשָׁה סִימָנֵין יֵשׁ לָהֶן:
כָּל שִׁישׁ לוֹ אַרְבַּע רִגְלִים, וְאַרְבַּע כְּנָפִים שֶׁחֹפּוֹת רַב אַרְךָ גּוּפוֹ
וְרַב הֶקֶף גּוּפוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעִים לְנִתֵּר בָּהֶן הָרִי זֶה מִין טָהוֹר.
וְאֶף עַל פִּי שְׂרָאשׁוֹ אַרְוֶךְ וְיֵשׁ לוֹ זָנָב אִם הִיָּה שְׁמוֹ חֲגָב, טָהוֹר.

כג. מִי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוֹ כְּנָפִים אוֹ כְּרָעִים, אוֹ שְׂאִין לוֹ כְּנָפִים
הַחֹפּוֹת אֶת רִבּוֹ, וְעֵתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחֵר זָמָן כְּשִׁיגְדִיל הָרִי זֶה
מִתָּר מַעֲתָה.

כד. וּבְדָגִים שְׁנֵי סִימָנֵין סִנְפִיר, וְקִשְׁקֶשֶׁת: וְסִנְפִיר, הוּא שְׁפוּרֶחַ
בּוֹ; וְקִשְׁקֶשֶׁת, הִיא הַדְּבוּקָה בְּכָל גּוּפוֹ. וְכָל שִׁישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת,
יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר. אֵין לוֹ עֲכָשׁוֹ, וְכְשִׁיגְדִיל יִהְיוּ לוֹ, אוֹ שִׁישׁ לוֹ
קִשְׁקֶשֶׁת כְּשֶׁהוּא בֵּים, וְכְשִׁיעֲלָה יִשִּׁיר קִשְׁקֶשׁוֹ הָרִי זֶה מִתָּר.

וּמִי שֶׁאֵין קִשְׁקָשִׁיו חוֹפִין אֶת כָּלוּ, מִתָּר: אִפְלוּ אֵין בּוֹ אֵלָא
סִנְפִיר אֶחָד, וְקִשְׁקָשָׁת אַחַת הָרִי זֶה מִתָּר.